

หนึ่งในสวรรค์ รัตนะนั้นหาเสมอด้วยพระตถาคตได้ไม่ พระตถาคตเจ้าเป็นรัตนะอันประเสริฐกว่า แม้
อันนี้ อิทธิปิ พุทฺเธ รนต์ ปณฺธิ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทฺธเจ้า เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โทตฺ
ด้วยความกล่าวสัจจะอันนี้ขอความสวัสดิ์จงมี

นี่เป็นเนื้อความของพระบาลีคือความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้ ในรัตนสูตรคาถาเบื้องต้นสมเด็จพระ
พระศพลทรงรับสั่งดังนี้

ต่อนี้จะอธิบายในรัตนสูตรนั้นเป็นลำดับไป เพราะว่าสมเด็จพระผู้มีพระภาค เมื่อไปถึงเมืองไพ
สาธิต ก่อนแต่จะปรารภกล่าวพระรัตนสูตรนี้ ได้ทอดทัศนาการเห็นเหล่าภูตเป็นอันมากควรวิกรรกัน
ในภายนอกกายมนุษย์ก็มีมาก จึงได้ทรงรับสั่งแก่เหล่าภูตนั้นให้ช่วยกันระแວดระวังว่าคำที่เรียกว่า
ภูต นะ เราไม่รู้จักว่ารูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร ภูตผีปีศาจ ผีเราก็อไม่รู้จักรูปพรรณสัณฐานเป็น
อย่างไร ปีศาจก็ออู้จักอีกเหมือนกันรูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร ไม่โง้เงพวกเรานะ แต่มันก็ไม่
ฉลาดเหมือนกัน มันจึงไม่รู้จักรฉลาด ไม่ไฉ้จะไม่รู้จัก เราไม่รู้จักรมากกว่า เปรต อสุรกาย สัตว์
เดรัจฉานรู้จักรไม่ทั่ว กุมภกัณฐ์นันทยักษัรรู้จักรไม่ทั่ว รู้จักรแต่รูปมัน ภูตผีปีศาจก็รู้จักรไม่แท้ จะให้เราชี
แ่งลงไปว่า ภูตนะรูปพรรณสัณฐานมันเป็นอย่างไรที่เรียกว่าภูตนะ ไม่ได้ เพราะไม่เคยเห็น พวกผีละ
ก็ไม่เคยเห็น ปีศาจละก็ไม่เคยเห็น นี่พวกเราเป็นอย่างนี้ละ หรือจะว่าเขาไม่มีหรือก็ตำรามิมี

พวกธรรมกายเขาเห็นด้วยกันทุกคน ภูตผีปีศาจเหล่านี้ มีธรรมกายแล้วก็เห็น เห็นชัด ๆ เอามา
เล่าให้ฟังได้ รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร นี่วัดปากน้ำมีธรรมกายมากนะ ถ้าอยากจะรู้ว่าภูตผีปีศาจ
มีรูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไรแล้ว ก็ไปไถ่ถามกันได้ พุดกันได้ว่ากุมภกัณฐ์นันทยักษัรเป็นอย่างไร รูป
พรรณสัณฐานเป็นอย่างไรไปไถ่ถามกันได้ ว่าเปรต อสุรกายเป็นอย่างไรไปไถ่ถามกันได้ แล้วยังมี
มากมายที่เราไม่รู้จักรนะ มากมายนักพวกภูตนะ รูปเหมือน ๆ มนุษย์เรานี้ แต่วามันคล้าย ๆ
พวกปรตมันมีผอม ๆ อยู่บ้างเล็กน้อย และก็มีอ้วนบ้างเหมือนกันภูตนะ พวกเหล่านี้แหละมันรับ
เครื่องเซ่น ถ้าวามนุษย์ผู้ใดเซ่นสรวงมันเข้าละก็ มันรับเครื่องสังเวทเหล่านั้นนี่พวกภูตทั้งนั้น แล้วยมัน
ผดุงความสุขความสำราญให้ไต่เหมือนกัน มันให้ทุกชีได้เหมือนกัน พวกภูตเหล่านี้ แต่วาไม่ใช่ตัวให้
จริงนัก ตัวเขาไฉ้ชะ ไม่ใช่ตัวจริง มีมากมายก่ายกองนัก มนุษย์ว่ามีมาก มันก็มีมากพอกับมนุษย์
อย่างนี้แหละ ไม่ใช่มีนิดหน่อยหรอก มีมากมายนัก พวกภูตเหล่านี้

ภูตเหล่านี้แหละเมื่อพระพุทฺธเจ้าไปปราบโรคนั้น ปราบโรคภัยในเมืองไพสาธิตในคราวนั้นไปพบ
พวกเหล่านี้เข้าในเบื้องต้น พระศพลจึงได้ทรงรับสั่งว่าพวกเหล่าภูตประจำถิ่นทั้งหลายเหล่าใด มา
ประชุมกันแล้วในเมืองนี้ก็ดี และเหล่าใดประชุมกันอยู่ในอากาศก็ดี สรรพภูตทั้งหลายจงเป็นผู้มีใจ
เกิด หรือจงเป็นผู้ตีใจเกิด และจงเป็นผู้สดับสุภษิตโดยเคารพเกิด เพราะเหตุว่า ท่านภูตทั้งสิ้นจง
ตั้งใจฟัง ท่านภูตทั้งหลายจงกระทำไม่ตรีจิตในหมู่มนุษย์ชาติประชาชน และมนุษย์เล่าใดกระทำบวง
ทรวงทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะเหตุนั้น ขอท่านภูตจงเป็นผู้ไม่ประมาท รักษาพวกมนุษย์เหล่านั้น
เถิด

ว่ารัตนทรัพย์เป็นเครื่องปลื้มใจอันใดอันหนึ่ง มีอยู่ในโลกนี้หรือในโลกอื่น หรือว่ารัตนอันใดอัน
ประณีตในสวรรค์ รัตนทั้งหลายเหล่านั้นหาเทียมพระตถาคตเจ้าได้ไม่ ข้อนี้เป็นข้อที่ลึกลับอยู่ รัตน
อันประณีตระมันเป็นตัวสำคัญอยู่ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันใดอันหนึ่งอันมีในโลก บัดนี้ ที่เราเป็นอยู่ใน
มนุษยโลกนี้อาศัยเครื่องปลื้มใจ

ทรัพย์นั้นถ้าจะจัดออกไปเป็น ๒ อย่างคือ เรียกว่า สวิญญานกทรัพย์ ทรัพย์ที่มีวิญญาน อ
วิญญานกทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาน สวิญญานกทรัพย์ ทรัพย์ที่มีวิญญานนั้นเป็นทรัพย์เป็นอ
วิญญานกทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญานนั้นเป็นทรัพย์ตาย บัดนี้เราไม่รู้จักทรัพย์เป็นทรัพย์ตาย อยาก
จะหาทรัพย์ตามเรื่อยไป ไขทรัพย์เป็นไม่หา ถ้าคนมีปัญญาเขาก็หาทรัพย์เป็น เขาไม่หาทรัพย์ตาย
หรือก ทรัพย์เป็น ๆ นั้นแหละเป็นก้อนทรัพย์สำคัญคือเราเป็นผู้ทำตัวของเราให้ดี ไปอยู่บ้านไหน
เมืองไหนก็รับรองทุกบ้านเชื้อเชิญทุกบ้าน อยากให้อยู่ทุกบ้าน ใ้เงินให้ทองสนับสนุน เลี้ยงดูปู่เสื่อ
อิมหน้าสำราญ อยากจะให้อยู่บ้านของตัวนั้น เห็นไหมละ ตัวเองนี้แหละมันเป็นทรัพย์ขึ้น มันเป็นส
วิญญานทรัพย์ขึ้น เราทำตัวของตัวเองดี ถ้าตัวมีวิชาดีเป็นทรัพย์หมดทั้งตัว มีวิชาดีเล่าเรียนความรู้ให้
สามารถ จนกระทั่งรัฐบาลต้องประสงค์จนกระทั่งครอบครัวใหญ่ ๆ ต้องประสงค์ จนกระทั่งคนมี
ปัญญาเห็นเข้าแล้วก็เคารพบนอบทีเดียว อยากจะเอาไปอยู่ด้วย อยากจะเอาเป็นพวกด้วย นั้นให้
รักษาตัวเป็นเช่นนั้น หลึงถ้ารักษาตัวเป็นเช่นนั้นเข้า หลึงก็ศึกษาวิชาของผู้หญิงเข้าให้สุดความ
สามารถของตน ให้เป็นคนมีฝีมือดี เย็บปักถักร้อยดีทุกอย่าง ปรงรูปพญชนะอร้อยทุกอย่างให้มี
มืออย่างนี้ นี่แหละเป็นสวิญญานกทรัพย์ขึ้นในตัวทีเดียว ไม่ต้องไปสงสัย อยู่ที่ไหนเขามาเรียกกร้อ
งหา นักเข้าจนพระเจ้าแผ่นดินต้องการตัว ฝีมืออร้อยนัก ไปปรงเข้าจริง ๆ อร้อยทีเดียว สิมมือ
คนอื่นหมด เอาละ ออกจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ละ เห็นไหมละ สวิญญานกทรัพย์ ก็เป็นทรัพย์
ขึ้นดังนี้ละ นี่แหละสวิญญานกทรัพย์เป็นอย่างนี้ มันยอดทีเดียว

หรือไม่ฉะนั้น ที่เรียกว่าสวิญญานกทรัพย์ละก็ คนที่มีรูปสวยไม่มีใครเทียมทันเล่าสื่อถึงพระเจ้าแผ่นดิน
ดิน พระเจ้าแผ่นดินต้องใช้คุณท้าวเจ้าจอมมารับไปเป็นมเหสี นี่ก็เป็นสวิญญานกทรัพย์อีก เป็นขึ้น
อย่างนี้แหละเป็นได้ เหตุนี้เขาจึงมีตา เขาต้องดู เขาจะทำการสมรสใด ๆ เขาต้องดู เขาจะทำการ
สมรสใด ๆ เขาต้องดูทั้งนั้น กลัวไปเจออายคนชั่วเข้า อายชั่วตัวดำเข้าใช้ไม่ได้ เสียไม่ใช่เสีย แต่
เสียลูกหลานเป็นง่อยไปอีก เขาหาที่สวยงามทั้งนั้น สวยงามไม่ให้มีตำหนิจนเป็นที่นิยมชมชอบของ
กษัตริย์ นั้นแหละได้ชื่อว่าเป็นสวิญญานกทรัพย์แท้ ๆ นั้นเป็นสวิญญานกทรัพย์โดยตรงเขียนนะ ส
วิญญานกทรัพย์โดยตรงอย่างนี้

อวิญญานกทรัพย์ละ สำหรับเครื่องใช้สอยเป็นอวิญญานกทรัพย์ มนุษย์นั้นแหละใช้สอยทรัพย์ทั้ง
หลายเหล่านั้น มีมากน้อยเท่าใด มนุษย์ใช้สอยละก็ นั้นเป็นอวิญญานกทรัพย์ทั้งนั้น จะเป็นเรียก
สวนไร่นากร้านบ้านเรือนเท่าหนึ่งเท่าใดก็ช่าง เรียกว่าเป็นอวิญญานกทรัพย์

ปศุสัตว์ต่าง ๆ มีชีวิตเป็นอยู่มากน้อยเท่าใด วัว ควาย ช้าง ม้า แพะ แกะ เป็ด ไก่ สุกร เหล่านี้มากน้อยเท่าใด หรือข้าทาสบริวารมากน้อยเท่าใดเป็นวิญญาณกตกรัพย์ทั้งนั้น แต่วิญญาณกตกรัพย์เหล่านั้นเป็นวิญญาณกตกรัพย์แล้ว ๆ วิญญาณคนเดียวแหละ เป็นประโยชน์แก่คนมากก็นั้นเป็นวิญญาณกตกรัพย์เกิดขึ้นในตัวเอง มีชื่อมีเสียงแล้ว นั้นเป็นวิญญาณกตกรัพย์ขึ้น

ถ้าว่าไม่ฉลาดไม่รู้จักกรัพย์อย่างนี้ ก็ไม่สร้างตัวของตัวให้ดีขึ้น ก็ปล่อยไปตามยถากรรม มันก็ใช้อะไรไม่ได้ ฝีมือไม่มีอะไรสักอย่างหนึ่ง มือไม่ตีเลย ก็ไม่หัดเข้า แก้วไขข้อขัดข้องของตัวเข้า ไม่ขยันทำขึ้นไม่ปรุงขึ้น ไม่เฉลียวฉลาดขึ้น เย็บปักถักร้อยไม่เป็นก็มองดูเขาตาหลอไป ไม่เป็นเรื่อง ไม่ทำให้เฉลียวฉลาดในตัวของตัวเอง ไม่ทำอย่างนี้คนชั่วเกียจคร้านไม่รู้จักสมบัติของตัวเอง ไม่รู้จักสมบัติ มันก็เป็นคนสมบัติแล้วไปทั้งชาติ เป็นวิญญาณกตกรัพย์ที่เลวไป ไม่เป็นวิญญาณกตกรัพย์ที่ดีไป

เพราะฉะนั้น วิญญาณกตกรัพย์ทั้งสองประการนี้ ในสากลโลกเขาต้องการนักต้องการวิญญาณกตกรัพย์ที่เยี่ยม หรือกรัพย์ในโลกก็ต้องการที่เยี่ยมเหมือนกัน เลือกขึ้นไป ๆ จนกระทั่งบัดนี้ ถึงเงินถึงทองถึงเนื้อเงินเนื้อทองก็เป็นกรัพย์เหมือนกัน ถึงเนื้อทองก็ยังไม่พอ ถึงเนื้อเพชรเนื้อแก้ว เนื้อเพชรหนักไปอีกจนกระทั่งถึงจริง จริงเข้าไปโน่น ถึงแก้วกายสิทธิ์โน่น ถึงแก้วสารพัดนึก ขึ้นถึงดวงแก้วกายสิทธิ์โน่น นั้นแหละเป็นวิญญาณกตกรัพย์อีกชั้นหนึ่ง แก้วกายสิทธิ์นี้ นั้นดวงวิญญาณกตกรัพย์ที่เดียวคือจักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว ขุนคลังแก้ว ขุนพลแก้ว แก้วมณี นางแก้ว ๗ ประการเหล่านี้เป็นตัววิญญาณกตกรัพย์ เกิดขึ้นในโลก โลกเป็นสุขทีเดียว ปราศจากการไถการหว่าน รัตนะเหล่านั้นเลี้ยงหมดทั้งสิ้นนี้เป็นวิญญาณกตกรัพย์แท้ ๆ ตัวจริงที่อยู่ในโลกเกิดขึ้นครั้งใดละก็ แม้ว่าโลกได้รับความเดือดร้อนไม่สงบสุข อยู่เย็นเป็นสุขไม่มี มีแต่ทุกข์เป็นเบื้องหน้าพระพุทธเจ้ามาเป็นที่พึ่ง ถ้าพระพุทธเจ้าไม่มีเป็นที่พึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องเข้ามาเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกในยุคนั้น ปราบปรามพวกอันตราย ให้เบาบางลงไป ให้มนุษย์ได้รับความสุข หากพระปัจเจกพุทธเจ้าไม่มา พระเจ้าจักรพรรดิต้องมา มีรัตนะ ๗ มีวิญญาณกตกรัพย์มาใช้ทีเดียว วิญญาณกตกรัพย์นั้นลึกซึ้ง ดูเป็นของตายแต่ว่ากลายเป็นของเป็น เหาะเหินเดินอากาศได้ที่เดียว นั้นตัววิญญาณกตกรัพย์ กตกรัพย์เหล่านั้นแหละ ในมนุษยโลกใช้สอยอยู่เพียงเท่าใด

นี่ที่เรียกว่า อธิ วา หุร วา ในโลกนี้ ในโลกมนุษย์นี้ หรือในโลกอื่น ๆ ก็มีวิญญาณกตกรัพย์สทั้งนั้นมีใช้สอยทั้งนั้น หรือว่ารัตนอันประณีตในสวรรค์ รัตนอันใดอันประณีตอยู่ในสวรรค์โน่นนะ สวรรค์นะลึกซึ้ง จาตุมหาราช ดาวดึงสา ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตตสวรรค์ พวกนั้นใช้แก้ววิเศษทั้งนั้น แก้วทั้งนั้น ใช้แก้วก็คือรัตนทั้ง ๗ ประการนั่นเอง มีทั้งเป็นทั้งตาย ทั้งตายก็เป็นเครื่องประดับประดาใช้สอยมิได้ขาดตกบกพร่อง ประดับประดาวิมานต่าง ๆ ประดับประดาแท่นที่สำหรับนั่งนอนสำราญ สำหรับเป็นเครื่องประดับวิมาน หาที่เปรียบไม่ได้ แก้วเหล่านั้นงดงามนักทีเดียว นั้นรัตนอันประณีต บรรดา ๖ ชั้นฟ้ามีแก้วประดับทั้งนั้น นั้นเขาเรียกว่า อวิญญาณกตกรัพย์ เป็นของมีค่า

ที่เรียกว่า สวิญญานกัรตญ์นี่คือของใช้ รัตนะ ๗ ประการ ไม่มีความทุกข์ มีแต่ความสุขกาย
พรหมปาริสาชชา พรหมบุโรหิตา มหาพรหมา ปริตตราภา อัมปมาณาภา อากัสสรา ปริตตสุภา
อัมปมาณสุภา สุกกิงหา เวหัพผลา อัสนัญญาสัตตา อวิหา อดับปา สุตัสสา สุตัสสี อกนิฐฐา
ใน ๑๖ ชั้นนี้ใช้รัตนะ ๗ เหมือนกัน ใช้แก้วแบบเดียวกัน ทั้งเป็นทั้งตาย เป็นทอง เป็นแก้ว เป็น
วิเศษต่าง ๆ หาที่เปรียบไม่ได้ หรือว่าในอรุปลัตถ์ อากาसानัญญาตนะ วิญญานัญญาตนะ อา
กัญญาตนะ ต่าง ๆ หาที่เปรียบไม่ได้ หรือว่าในอรุปลัตถ์ อากาसानัญญาตนะ วิญญานัญญาตนะ อา
กัญญาตนะ อากัญญาตนะ เนวส์ญญานาสนัญญาตนะ ได้รับรูปเพราะรัตนะ เพราะสวิญญานกัรตนะ
อวิญญานกัรตนะ เหล่านี้ให้ได้รับความสุขต่าง ๆ

รัตนะเหล่านั้นจะมีมากน้อยเท่าใดก็มีไปเถอะ สู้ไม่เท่ากันกับพระตถาคตเจ้า พระตถาคตเจ้าเลิศ
ประเสริฐกว่ารัตนะทั้งหลายเหล่านั้น พระตถาคตเจ้านั้นรูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร? อยู่ที่ไหน? ที่นี้
เราจะรู้จักละ พระตถาคตเจ้าที่เรียกว่าเลิศประเสริฐกว่านั้น ก็รัตนะอีกเหมือนกันนั่นแหละ พุทธรัตน
นนั้นแหละเป็นพระตถาคตเจ้าละ ที่เราได้ธรรมกายแล้วก็ถึงพุทธรัตน ธรรมกายคือพุทธรัตนที่เป็น
โคตรภู ธรรมกายคือพุทธรัตนคือพระโสดา ธรรมกายคือพุทธรัตนที่เป็นพระสกทาคา ธรรมกายคือ
พุทธรัตนที่เป็นพระอนาคา ธรรมกายที่เป็นพุทธรัตนที่เป็นพระอรหันต์ ทั้งหยาบทั้งละเอียดเป็น
พุทธรัตนทั้งนั้น แก้วคือพุทธรัตนนั้นแหละ นั่นแหละตัวพระตถาคตเจ้าทีเดียว

ทำไมรู้ว่าพระตถาคตเจ้านั้นคือ พุทธรัตน ธรรมรัตน สังฆรัตน พระองค์ทรงรับสั่งกับ วุกกสิฏฐิ
ว่า

อเปหิ วุกกสิ วักลิจงถอยออกไป

อิมํ ปุตติกายํ ทสฺสนํ มาดูโดยเล่าร่างกายตถาคตที่เป็นของเปื่อยเน่า

โย โข วุกกสิ ฐมฺมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี เนะ สำแดงวักลสิ ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราผู้
ตถาคต

ฐมฺมกาโย อหํอิติปิ ผู้ตถาคตคือธรรมกาย

นั่นแหละบอกตรงนั้นแหละ ว่าเราผู้ตถาคตคือธรรมกาย ธรรมกายนั่นเองเป็นตัวตถาคตเจ้า ผู้ได้
ธรรมกายก็รู้ด้วยกันทั้งนั้นว่า อ้อที่เราเข้าถึงธรรมกายแล้วนี้เป็นรัตนะสูงสุด รัตนะในพื้นมนุษย์หรือ
เป็นรัตนะในพื้นสวรรค์ ๖ ชั้น หรือรัตนะในพื้นพรหมทั้ง ๑๖ ชั้น หรือรัตนะในอรุปลพรหมทั้ง ๔
ชั้น รัตนะเหล่านั้นที่เป็น สวิญญานกัรตนะก็ดี อวิญญานกัรตนะก็ดี สู้พระตถาคตเจ้าไม่ได้ บัดนี้
เราได้เป็นธรรมกายแล้ว เราได้สมบัติยิ่งใหญ่ สมบัติอื่นสู้ไม่ได้ เข้าถึงธรรมกายแล้ว บังคับสมบัติ
เหล่านั้นได้ สมบัติเหล่านั้นอยู่ในอำนาจจะต้องการเมื่อไรก็เอาได้ ไม่ต้องเดือดร้อนอันหนึ่งอันใด

นี่ที่พวกที่เข้าถึงธรรมกายแล้ว เขารู้ฤทธิ์ของธรรมกายแล้ว เขาไม่อินังขังข้ออะไรหอกกับ ส
วิญญานกัรตนะ อวิญญานกัรตนะ ในภพ ๓ นะ เขาต้องการจะไปนิพพานออกจากภพ ๓ นี้เนะ

ยังสูงกว่าอย่างนั้น แล้วก็เลิศประเสริฐกว่า เข้าถึงพุทธรัตนแล้วเลิศประเสริฐกว่าทั้งนั้น รัตนะใดสู้ไม่ได้ทั้งนั้น สวิญญานกรัตนะ อวิญญานกรัตนะ ที่อยู่ไนไตรภพ สู้ไม่ได้ทั้งนั้น แพ้พุทธรัตนทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้พุทธรัตน ที่ได้แล้วอำคฺคาเบหา ดับมาเกือบ ๒๐๐๐ ปีหนา มาเฝ้าขึ้นในครั้งนี้นะเป็นอัศจรรย์ทีเดียว แต่ว่ามารยังขวางอยู่มาก มนุษย์ยังไม่เบิกตาข้างหลังตาอยู่มาก มนุษย์ยังไม่ตื่น ยังหลับตาอยู่มากนัก ถ้ามนุษย์ได้เห็นธรรมกายมนุษย์คนนั้นตื่นขึ้นแล้วไม่หลับแล้ว ถ้ามนุษย์ไดยังไม่เห็นธรรมกายใหญ่โตมหิพารเช่นนี้แล้ว มาถึงรัตนอันเลิศประเสริฐเช่นนี้แล้ว กลับไปวางเสียก็มี แปลกประหลาดนัก สิมตาขึ้นแล้วกลับไปตาบอดก็มี อย่างนี้น่าอัศจรรย์นัก เพราะเหตุไร? เพราะไม่รู้จักเดียงสา มาพบของวิเศษประเสริฐเลิศล้ำพันประมาณ ไม่รักษาให้ควรแก่การควรเห็นควรพบ แม้เป็นอยู่ก็เท่ากับศพ ไม่ประเสริฐเลิศอะไรนัก เพราะกายมนุษย์นี้ชั่วคราวเท่านั้น เกิดแล้วก็ดับไป อุปาทบังเกิดขึ้น จิตติตั้งอยู่แปรไป ภังคแตกสลายไป มีเกิดมีดับ มีเกิดมีดับเป็นเบื้องหน้า

เรื่องนี้พระปัจจุวัตติ พระอัญญาโกณฑัญญะได้เปล่งอุทานวาจา เมื่อได้ฟังธรรมจักรกับปวัตตนะสูตร จบลงเปล่งอุทานวาจาว่า ได้มีดวงตาเห็นปราศจากมลทิน เห็นแวบปรากฏชัดว่า ยงฺกิญฺจิ สมุทฺถมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธมฺมํ เป็นธรรมกายขึ้นแล้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีความเกิดขึ้นเสมอ สิ่งทั้งปวงมีความดับไปเสมอ เห็นเกิดกับดับเท่านั้นเอง หมดทั้งสากลโลก เกิดดับเท่านั้นแหละไม่ไปไหน บัดนี้เรารู้ปรากฏ อยู่ทุกถ้วนหน้า ที่เราเกิดมาเป็นหญิงเป็นชาย คฤหัสถ์บรรพชิต โดเล็กปานกลางชนิดก็ช่าง แล้วจะตายไหมตายแล้วกลับคืนมาหรือเปล่า เปล่าไม่กลับ ไปแล้วไม่กลับมาองดูอีกต่อไป แล้วไปเกิดต่อไปอีก เกิดเท่าไร ตายเท่านั้น ไม่มีเหลือเลยสักคนเดียว มีเกิดดับเท่านั้นแหละ

เมื่อเป็นเช่นนี้ มาพบพุทธศาสนาเช่นนี้ ต้องเข้าถึงธรรมกายให้ได้ ถ้าเข้าถึงธรรมกายไม่ได้ เราไม่ เป็นลาภล้ำพันประมาณละ เข้าถึงธรรมกายได้ละก็เป็นลาภล้ำพันประมาณทีเดียว มีบาลีเป็นหลัก เป็นฐานชี้ชัดไว้ว่า ตถาคโต โข วาเสฏฐา อธิวณฺเณ ฐมฺมกาโย อิติปิ ดูกร วาเสฏฐโคตรทั้งหลาย คำว่าธรรมกาย ธรรมกายเป็นตถาคตโดยแท้ นั้นแน่ะ ธรรมกายนะ ประเสริฐเลิศกว่า สวิญญานกรัตนะ อวิญญานกรัตนะ ซึ่งมีไนไตรภพ สู้ไม่ได้เป็นอันขาดทีเดียว เมื่อรู้จักเช่นนี้เราจะต้องเข้าถึง ธรรมกายให้ได้เมื่อเข้าถึงธรรมกายได้ละก็นั้นแหละได้รัตนอันประเสริฐแล้ว เข้าถึงยอดรัตนแล้ว ยอดรัตนนะ ได้ธรรมกายเบื้องต้นเป็นโคตรภู ได้ลงไปที ๒ เป็นพระโสดา อย่างเข้าเป็นที่ ๓ เป็นพระสกทาคา อย่างเข้าเป็นที่ ๔ เป็นพระอนาคา ถ้าอย่างเป็นขั้นที่ ๕ เป็นพระอรหัต ถึงพระอรหัต ละก็สุขละ ไม่มีเกิดแก่เจ็บตาย เลิศละ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในกามภพ รูปภพ อรูปภพ ต่อไป นั้นเป็นที่สุดทีเดียวรัตนนั้น

เมื่อรู้จักที่สุดเช่นนี้แล้ว ตั้งใจให้แนแน่ว ท่านส่งเสริมไว้เป็นอเนกประการว่า

อิทฺมปิ รตนํ ปณฺตีตํ นีเปนนรัตนอันประณีตในพระพุทเจ้า

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โทตฺถ ด้วยความสัตย์อันนี้ ขอความสุขสวัสดีจงมี ถ้าว่าใครอยู่กับรัตนะเช่นนี้ ละก็ มีความสวัสดีเรื่อยตลอดภัยเรื่อยทีเดียว อยู่ในธรรมรัตนะ สังฆรัตนะให้ใส อยู่กับรัตนะนั้น แหละตลอดภัยทีเดียว ไม่ต้องมีภัยอีกต่อไปทีเดียว ได้รับความสุขทีเดียว ไม่ได้รับความสุขทีเดียว ไม่ได้รับความทุกข์อีกต่อไป เมื่อรู้จักหลักจริงเช่นนี้ เข้าให้ถึงนา วัดปากน้ำนะเขาเข้าถึงกันมากนัก ๑๕๐ กว่าเวลานี้ทั้งภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เข้าถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ๑๕๐ กว่า

ถ้าได้เข้าถึงพุทธรัตนะแล้วอย่าปล่อยเป็นเด็ดขาด ใจขาด ขาดไป ตาย ตายไป ใจติดอยู่กับพุทธรัตนะนั้นแหละเอาตัวรอดได้ละ สิ่งอื่นไม่มียิ่งกว่านั้น ไม่มีหนา เมื่อรู้หลักพระพุทธานุภาพเช่นนี้ละก็ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธานุภาพเรียกว่า คนมีนัยน์ตา ไม่ใช่คนตาบอด แล้วก็ดูรัตนะเป็น ด้วย รัตนะนี้เป็นรัตนะสูงสุด สวิญญานกรัตนะ อวิญญานกรัตนะ ที่มีในไตรภพ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ไม่มีสูงสุดเท่า พุทธรัตนะนี้แหละเป็นรัตนะอันสูงสุดแท้ ๆ แน่ในใจเช่นนี้แล้วละก็ อย่าให้ พันเพื่อนไปหนา อย่าให้ยกเอียงแปรผัน ถึงแม้ว่ากิเลสจะมายั่วบั่นล้ากเท่าใด ก็อย่าให้เป็นไป ต้องอยู่ในพุทธรัตนะให้ได้ ให้มันอยู่ในพุทธรัตนะ ให้ใสอยู่รำไปให้ได้ นั้นแหละเอาตัวรอดได้ ที่ได้มา ประสพพุทธานุภาพ

ที่ได้ชี้แจงแสดงมา ตามวาระพระบาลีในรัตนสูตร ในบาลีในพระคาถาเบื้องต้นพอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดี จงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า สัพพพทุธานุภาเวน ด้วย อานุภาพพระพุทเจ้าทั้งหลาย สัพพมมมานุภาเวน ด้วยอานุภาพพระธรรมทั้งปวง สัพพสงฆานุภา เวน ด้วยอานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง ปิฎกคตฺตยานุภาเวน ด้วยอำนาจปิฎกทั้ง ๓ คือ สุตตันตปิฎก วินัยปิฎก ปรมัตถปิฎกทั้ง ๓ ประการนี้จงดลบันดาล ความสุขสวัสดีจงอุบัติบังเกิดมี เป็นปรากฏใน ชั้นบรรจบแห่งธานีศราธิบดีทั้งหลายบรรดามาสโมสรรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตภาพชี้แจงแสดง มาพอสมควรแก่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมมิถาโดยอรรถนัยมความเพียงเท่านี้ เหว่ ก็มีด้วยประการ ฉะนี้